

Соціоніка як платформа бібліотерапевтичних практик ХХІ століття

Демчук Наталія

Кафедра бібліотекознавства і бібліографії
Львівський національний університет імені Івана Франка
Львів, Україна
ndemch@ukr.net

Abstract: *In this article are described the perspectives of using of reign in socionics in modern sphere of informational deal. Separately, it is said about expediency of using the main positions of socionics for creating a new system of bibliographic practics in XXI century.*

Ключові слова: соціоніка, бібліотерапія, інформаційний метаболізм, ресурс, утилізація, психотип

Сучасний інформаційний простір як глобально-замкнута, модифікована колективною свідомістю й транскрибована різноманітними знаковими системами парадигма (з позицій реципієнта) і об'єкт професійної діяльності (для фахівців сфери інформаційного посередництва) вирізняється грандіозним збільшенням масштабів, а відтак потребує принципово новітніх методик його утилізації (М. Рубакін).

Інформаційна свобода особистості як невід'ємний атрибут сучасного суспільства з іншого боку потребує також гарантії інформаційної безпеки, відсутність якої у сучасному глобалізованому світі обертається такими явищами як, щонайменше, інформаційний вплив і аж до масових інформаційних війн. Відтак особливої ваги набувають дослідження, об'єктом яких є взаємозв'язок «інформаційне поле↔свідомість», із-поміж яких активним розвитком вирізняється нині бібліотерапія (англ. *bibliotherapy*, від гр. *biblion* – книга та *therapeia* – лікування). Про значну увагу до цієї дисципліни в Україні свідчить бодай той факт, що сам термін «бібліотерапія» наявний уже у сучасних українських довідкових виданнях інформаційно-бібліотечної галузі, до прикладу, в українській бібліотечній енциклопедії у такій інтерпретації: бібліотерапія – комплексна наукова дисципліна, що вивчає закономірності смислового та емоційного сприйняття текстів і розробляє методи

психологічної корекції особистості за допомогою читання (або прослуховування) спеціально підібраних текстів з книг та інших носіїв інформації.

Міждисциплінарна природа бібліотерапії, що розташована на стику бібліотекознавства і книгознавства, літературознавства, педагогіки, психології і медицини, придатна до активного практичного використання. Зокрема, сучасні бібліотерапевтичні практики, широко використовувані у діяльності бібліотек для дітей. Так, у Львівській обласній бібліотеці для дітей реалізовано проект бібліотерапевтичного спрямування «Навчально-бібліотерапевтичний центр «Ковчег» (посів І місце в конкурсі проектів у номінації «Інновації бібліотек щодо надання соціальної допомоги вразливим верствам населення»), підготовано низку матеріалів на допомогу бібліотерапевтичній діяльності: рекомендаційні списки літератури «Казкотерапія», список літератури для небайдужих батьків «Першокласні труднощі», серію книжкових закладок «Бібліорецепти» та ін. Світ побачила книжкова серія учасника Ковчегу видавництва «Грані-Т» «Книготерапія». Тернопільське видавництво «Навчальна книга – Богдан» розпочало видання бібліотерапевтичної серії «Казка не казка, батькам – підказка». У видавництві «Свічадо» у 2008 та 2011 роках вийшли дві книги Марії Моліцької «Терапевтичні казки». Про увагу міжнародної спільноти до цієї галузі практичної діяльності свідчить значний масив наукових досліджень із США, Польщі, Німеччини, Великобританії, де у 2013 р. затверджена державна програма, що дозволяє використовувати у медичній практиці лікування текстами із спеціального списку літератури. Таку практику активно використовують у асоціації читання.

Із іншого боку, як слушно зазначають автори української бібліотечної енциклопедії, бібліотерапія,

як порівняно молода наука вирізняється недостатньою систематизованістю та термінологічною нечіткістю, загалом в Україні теорія та практика бібліотерапії в достатній мірі ще не розроблена. Значні перспективи у цьому сенсі (можливості створити серйозне теоретичне підґрунтя – платформу – для бібліотерапії) має використання теорії соціоніки. Особливо актуальним виглядає застосування теорії соціоніки і створення на її основі новітніх бібліотерапевтичних практик як перспективного напрямку сучасної науково-практичної парадигми вивчення інформаційного суспільства та реципієнтів е-генерації.

Із теорією соціоніки традиційно пов'язують когорту дослідників різних наукових шкіл і напрямів, авторські доктрини яких були об'єднані спільним об'єктом дослідження. Це, зокрема, швейцарський психолог і психіатр, основоположник аналітичної психології Карл Густав Юнг (Carl Gustav Jung). На основі його типів особистості створено соціоніку, а також тести MBTI, тест Кірсі, тест Айзенка та інші. Шкільний педагог Ізабел Брігс Майєрс (Isabel Briggs Myers), яка розробила Індикатор типів Майєрс-Брігс (MBTI), а також тест Кірсі). Польський психіатр Антоній Кемпінський (Antoni Kerpiński), який запропонував альтернативу типології особистості Карла Юнга, автор поняття "інформаційний метаболізм" (обмін) ("Психопатологія неврозів"). І, власне, фінансист, соціолог Аушра Аугуста (Aušra Augusta, справжнє прізвище Аугустінавічюте (Augustinavičiūtė) – автор соціоніки, яку позиціонують як глобальну теорію інформаційного обміну.

Соціоніка – синтетична доктрина, постулати якої, відповідно, використовують у різних сферах. Загалом ця перспективна галузь нині стрімко розвивається з огляду на суспільне значення, яке мають результати відповідних досліджень. За даними Міжнародного інституту соціоніки впродовж 1995–2011 рр. методи соціоніки було використано у понад 836 захищених в Україні, Росії, Латвії та інших країнах дисертаціях (150 із них – докторські). Натомість, що, власне, парадоксально по суті, інформаційна галузь використовує цю теорію лише почасти, хоча перспективи використання соціоніки, зокрема, в царині інформаційної справи колосальні.

В Україні ця теорія має значне практичне застосування, про що свідчить, наприклад, той факт, що 16–21 вересня у Києві відбудеться уже 33-тя Міжнародна конференція із соціоніки «Психоінформаційні технології, кадровий менеджмент і

психологія особистості». Активно працює Міжнародний інститут соціоніки (МІС), заснований в 1991 р. як незалежна науково-дослідна організація, офіційно зареєстрований як наукова організація в галузі гуманітарних, природничих і технічних наук. Представники Київської школи соціоніки: доктори філософії О. В. Букалов, В. В. Гуленко, В. Д. Єрмак, О. Г. Шульман, А. О. Овчаров, О. Б. Карпенко, В. В. Мегедь, С. І. Чурюмов, І. Ю. Литвиненко.

Соціоніку традиційно вважають синтезом типології особистості К. Юнга та теорії інформаційного метаболізму А. Кемпінського, й у цьому синтезі – передумова її успішного використання як теоретико-практичної платформи для сучасних бібліотерапевтичних досліджень. Як і будь-який ресурс, інформація за своєю природою утилізується особливим чином, позаяк цей процес (привласнення інформації та її використання шляхом спеціальної переробки) відбувається у межах свідомості індивіда й цілком зумовлений його психологічними особливостями, зокрема, основними характеристиками інформаційного метаболізму (засвоєння, обміну тощо). У теорії соціоніки для позначення цих особливостей використовують, зокрема, поняття психоінформаційні моделі психіки, що є принциповим також для бібліотерапевтичної практики, оскільки дозволяє дослідити й, відповідно, корегувати природу взаємозв'язку «інформаційне поле↔свідомість». У цьому сенсі прикметним є те, що соціонічний тип («соціотип») виділяють саме на основі типу інформаційного метаболізму (ТІМ). Це визначальне поняття соціоніки характеризує спосіб взаємодії психіки індивіда з інформаційними потоками (згідно із теорією бібліологічної психології Миколи Рубакіна, такого виключно індивідуального явища як специфіка утилізації бібліопсихологічних цінностей), що, по-перше, детермінований особливостями цієї психіки і є незмінним упродовж життя, по-друге, власне становить основу бібліотерапевтичної практики. Таким чином соціонічний тип вкрай важливе поняття для творення теорії бібліотерапії. Залучення теоретичної платформи соціоніки (теорії про шістнадцять ТІМів (соціотипів), що утворюють соціон; чотири стійкі за психологічним відношенням четвірки ТІМів – квадрати; дуальні ТІМи тощо) дозволить чітко окреслити використовувані у бібліотерапевтичній практиці поняття «інформаційна психологія спілкування», «типи психоінформаційних систем», «канали психоінформаційного зв'язку», «тип інформаційного метаболізму» тощо.